

llesqueta de pa, *VidesR*, 161r2.14 (text a *LLESCA*). «Él trancà los pans, e mès-ne sà e là», Reixac (*Q.*, 56.3); «--- com --- se posàs en taula a menjar e *trençàs* lo pa, que del pa exí sanc viva ---», Eiximenis (*Terç* II, 293.24); «menjar està en --- ab les dents *trenquar* lo pa, e mastegar, e enviar-lo-se-n»; «*parvuli petiebant panem*, e no-y ha nengú que-ls ne *trenque* --- non erat qui *frangeret* eis»; «los rics, que retenint per a ells lo mester --- no permeten que sia tornar pa *trencat*, ne vianda o peix, en caxa, mas dar-ho en al-moyna», StVicentF (*Serm.* I, 31.3; *Quar.*, 157.160, 176.71). Avui això segueix usual a la vall d'Aran (*trinçà pañ*) i a la zona Nord del cat. occid. (ja *trênkã pá* a Tudela de Segre, 1956).

b) Un pas: tallar-lo. «No gos *trencar* la dita aygua de la dita resclosa --- sinó en aquell dia qui los és assignat --- e que, en continent --- que la age a tornar al rec», StCeloni a. 1370 (*BABL* XII, 132). Al grau dels estanyes de la Salanca «deven anar --- per clausir aquell --- si --- s'esdevé que-l dit grau se *trenche* o --- cové a reffortsar ---» a. 1313 (més text a *salsora*, *SAL*, *RLR* XXIX, 75). Notem que en tals sentits l'usen encara els entesos: «*trencar l'aigua*: desviar-la del conduïment pel qual passa i fer-la entrar en un conduïment diferent», *Cost.Manc.* (II, 109, § 441); «el Gorg del Torrent d'Aigües *trinçkãb* la Tet» a l'alt Conflent (m'explicaven a Fontpedrosa, 1959), l'obstruïa el pas de les aigües.

i) Roba. «*Trencats* los vestimens, cridaren --- vos diem que-us convertiats al Déus qui és de veritat», «*trençà* los seus vestimens», «lo vestiment *trençat*», *VidesR* (123r1, trad. *conscissis* 347 27; 143r1, 203v2). «*Tranquà* de sa camisa un gran palm», Reixac (*Q.*, 82.8); «les sabates senceres guarden mils los peus de fanc --- que les sabates *trencades*», Eiximenis (*DAG.*, s. v. *terranc*).

j) Vegetals. «Si les --- raïls dels arbres de son veý crexien --- pot --- tallar e *trencar*», *Cost.Tort.* (Ol., p. 137; text a *TRAU*); *trencar RABASSA*, *Tort.* a. 1340 (*BABL* XI, 390); «un coteyl per *trencar* lenya» a. 1335 (*InvLC*, cf. *COLTELL*). «Tota persona que *trencarà* arbres en ço d'altri» Solsona 1434 (*BABL* XI, 325); «aquella péra fou tant cruel que --- no lexà erba vert, ni arbres, que no-ls *trençàs*; e *trençà* los lins e los ordis ---», GSerra (*Gènesi*, 55.12). «Cullir flors ---: / *trencau*'s-en las que vulgau, / --- clavells --- *trencau*'s-en també ---», poesia juvenil de Verdguer (Inèd. Casac., 245.9 i 7f.).

Aplicació particularment pirinenca, i dins aqueix àmbit no sols cat.: «—Me darieu una roseta ---? / —Ay no, per cert, lo jove: / vós mateix entreu-vos-hi, / *trenqueu* clavells, *trenqueu* rosetas, - mentres n'hi hagi en el jardí» (reco. alt Emp., MilàF, *Romllo.*, 328A<sub>1</sub>); «si algú *trenca* algun arbre de ditas fincas, lo pagarà» (comptes de 1809, vall d'Espot, arx. Lluís Pall., 153). Sentit molt per l'Alt Pall.-Ribag.-Aran, p. ex.: «hem d'anar a *trênkã* llenya, que no en tinc molla» (Isavarre, 1964); i fins al Bearn, on ja consta antigament, parlant de tallar llenya o fusta (en el bosc) a. 1425 (*Cart.* d'Ossau).

k) 'Violar' o nocions anàlogues. *Trencar lo vedat* d'Aretoles ribag. anys 1260 (*BABL* VIII, 377, text a *VEDAT*). «R. de la Tore *trençà* lo monestir de Belpuñ veyl, e traguè-n gran re, e fo confés d'aquel furt», Camarasa 1295 (CaCandi, *MiscHistCat.* II, 80). «Avie *trençbat* lo sacrament a la promessiò que havia fet», «que Déus l'agués per scusat de un jorn que havia *trençbat* de la quaresma», Llull (*Blanq.* II, 139.4, 98.5). 'Violar (la llei)', *Lleg. Rim. Sev.*, v. 1228. «Alguna persona --- no *trenc* ni desfaça tanqua ni cloïça, ni pexera ---» *Tort.* 1344 (*BABL* XII, 59); «Lo rey --- dotà Ginebre --- e la donà a Micer Manfre --- e, ab contínuia fadiga, tant més en si *trençà* lo seu apetit que, *trencades* e rotes les sues cadenes, --- romàs de lliure de tal passió», *Decam.* X, § 6, 578.8f. (trad. «tanto *macerò* il suo appetito, che *spezzate* e rotte l'amorose catene ---»). I ja en Guillem de Cervera: «Pompeys *trenquet* lo temple, / d'on sa forsa perdet» (624Ac).

l) Les accs. menys divergents de les més usuals avui, entorn de la idea de 'tallar', a penes cal dir que es troben també des dels orígens (algunes de les citades de les *VidesR* en els §§ a etc. hi entraven també), i això fins als últims límits occidentals de la llengua, p. ex. a Ribagorça, doc. dels anys 1260, referent a *Montçor* (de Montsó), *BABL* VIII, 376; a. 1315 (Finke, *Acta Ar.* III, 281), StVicentF (*Quar.*, 144.114).

m) Entre les antigues més ajustades el standafnd modern. Materialment. «Una palafanga --- unes gaffes *trenquades* en la una puja; una rella ---» 1373 (MiretS, *TemplH*, 556); *trencar TEST* (Reixac, *Q.*, 147.12); «escudelletes / e barralets / ab mil potets, / tot ho *trenquí* / ---» (JRoig, *Spill*, 3073, text a *manilla*); «--- prenen los laços e *trenques* los filats ---», S. xv (*Collacions*, *DAG.*, s. v. *sendera*). «Fer-se ranci --- *trencar* les avellanes: perfringere avellanarum putamina; netejar-les ---» (*ThPu.*, 231, 225). Figuradament: «d'aquexes leis --- consellar-vos-hia que no us asaltàsses --- ne de tota força o rovina de riu; si no, porïets-hi begar o *trencar*-vos lo coll», Eiximenis (*Do. Comp.*, *NCL.*, 125).

En Ausiàs XVII, 2e, crec que calia llegir «que-m [no qui-m] *trenqua* lo pensar» entenen 'em consumeix, em trenca, el cor'. Treballant «yo mesquina me *trenc* la squena e les altres se donen bon temps», *Decam.* VII, § 2, 390.36 (és addició de la versió cat., res tal en Boccaccio, ed. 1961, 418.6). Acc. especial de poètica era *rima trençada*, ben diferent de *rima doblada*, segons les *Leys d'Amors* etc., i em sembla clar que és la bona en Cerverí 18/91.11 (mss. C, R, canviat en *doblada*, Sg).

n) Intr. 'trencar-se': «En semblansa de vidre, cant comensen a resplandir, éls *trenquen*», «lo cor los *trencava*», «l'anap *trençà*», «la roda *trençà*», «les cadenes *trenqueren*», *VidesR* (180v1, 21v1, 77v2, 98v1, 191r1, i encara 119r1, cf. nota 109, contextos en el gloss. de *VidesR*). «La verga d'arbre bo / lia hom a un pal: / per aquesta raó / que no *trenc* per vent mal», Guillem de Cervera (*Prov.*, 458d/484d). «Leu és plançó de vinclar; mas, pus és biga, ans *trencha* que no-s vin-